

УДК 811.411.21'373.7 : 82 – 84(100=1/=9)

ПАРЕМІЙНІ ОДИНИЦІ НА ПРИКЛАДІ АРАБСЬКИХ ПРИКАЗОК ТА ПРИСЛІВ'ІВ

Ярослав Гриценко

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Інститут філології, кафедра Близького Сходу,
бульв. Тараса Шевченка, 14, Київ, Україна, 01601,
e-mail: philolog@univ.kiev.ua*

Розглянуто природу паремійних одиниць на прикладі арабських приказок і прислів'їв та спільні і відмінні риси у приказках різних народів.

Ключові слова: паремійні одиниці, прислів'я, приказки.

Природа приказок та прислів'їв. Перш ніж встановити природу приказок та прислів'їв необхідно розуміти, що саме потрібно відносити до цього жанру [7, с. 11]. Також приказки та прислів'я є досить складними утвореннями, що мають декілька різних планів. Усі пареміологи так чи інакше відзначають цю особливість афористичних висловів. З одного боку, приказки і прислів'я – мовні явища, стали сполучення, які багато в чому схожі на фразеологічні звороти. З другого боку, – це також логічні одиниці, що виражають те чи інше судження. З третього, – це художні мініатюри, у яскравій, виکارбуваній формі, що узагальнюють факти самої дійсності [4, с. 10].

Щоб дати визначення цим поняттям, для аналізу потрібно брати лише “безсумнівні” їх приклади, які всі або майже всі пареміологи відносять до приказок і прислів'їв. Це допоможе звільнитися від усякого роду загадок, головоломок, жартівливих питань, прикмет, господарчих рекомендацій, юридичних правил та медичних порад, які явно не належать до жанру, що розглядаємо у статті, хоча і близькі до нього за своєю формою.

Існує велика кількість приказок та прислів'їв. За деякими даними до середини 30-х років нашого століття нараховувалось більше трьохсот тисяч лише російських народних виразів [8, с. 353]. Не дивно, що вони становлять виняткове різноманіття усіх форм. Приказки і прислів'я розрізняються за кількістю слів, за граматичною повнотою висловлювання, за морфологічними типами словосполучень, за конструктивними типами речень, за синтаксичними і комунікативними типами, за характером “актуального членування” (тобто за розподіленням логічних акцентів) і низкою інших прикмет, за різноманітністю їх сполучення.

Єдине, що об'єднує такі різні тексти в одну мовну категорію, – це відома всім постійність вигляду. Усі вони є стійкими сполученнями слів, або, як кажуть мовознавці, становлять кліше. Подібно до типографічної друкарської форми, вони використо-

вуються повністю і в більше або менше незмінному вигляді фігурують в усному та письмовому мовленні. Проте сталими, або клішованими, бувають не лише приказки та прислів'я, наприклад: різного роду фразеологічні звороти (типу “заклятий ворог”), зіставні терміни (“залізна дорога”), службові сполучення (“тим не менше” та “і тому подібні”), нарешті, усі можливі літературні, газетні і розмовні кліше (типу “так би мовити”). Однак, на відміну від приказок і прислів'їв ці кліше – суто мовні, проте як приказки і прислів'я – не лише мовні явища, але, як вже відзначено, більш складні утворення [1, с. 442].

Мовознавці вже давно розрізняють пряме та переносне значення слова. Подібне явище ми можемо спостерігати і щодо приказок та прислів'їв. Наприклад, візьмемо для порівняння прислів'я: شَمُّ الْهَوَا أَحْسَنُ مِنْ شَرْبِ الدُّوَا (“Дихати свіжим повітрям краще ніж пити ліки” та أصلح غيث ما أفسد البرد “Дощ виправив те, що зіпсував град”. У першому йдеться про те, що корисно дихати свіжим повітрям і що це заміняє приймання ліків. А у другому нібито про те, що дощ відновив те, що було зіпсовано градом. Насправді тут мається на увазі, що хтось виправив помилки іншої людини. Інакше кажучи, перший вислів має пряме значення, а другий переносне, або, точніше кажучи, перше має пряме мотивування значення, а друге – образне. Цю властивість приказок відзначають більшість пареміологів [2, с. 9].

Проте, варто наголосити, що відмінність за цією ознакою у приказках і прислів'ях не завжди така помітна, як у поданих прикладах. Справа в тому, що багато висловів із образним мотивуванням мають не лише переносне, але й пряме значення. З іншого боку, вислови з прямим мотивуванням можуть мати окремі словесні образи, тобто використовувати слова в переносному значенні. Коли ми кажемо إِيَّاكَ وَأَنْ يَضْرِبَ لِسَانَكَ (“Стережись, щоб твій язик не відрізав тобі голову”), ми використовуємо слово “відрізати” у якості метафори. Усі розуміють, що язик не може відрізати голову у прямому значенні цього слова. Але метафоричність окремих слів не змінює загального значення вислову. Воно і досі залишається прямим. Тут відбувається те ж саме, що і в звичайному мовленні. Говорячи “йде дощ”, ми використовуємо різні словесні образи (у цьому випадку – метафору), тобто ототожнюємо за схожістю дії. Але ця образність – на лексичному рівні: вона надає словам великої виразності, проте не робить значення усього вислову переносним.

Ознака граматичної завершеності завжди вважалася вирішальною або у крайньому випадку досить суттєвою для класифікації приказок та прислів'їв, і передусім саме для їх розрізнення. І хоча різні дослідники по-різному відповідають на запитання про сутність цих висловів, усі вони погоджуються з тим, що прислів'я мають вигляд речення (тобто відрізняються граматичною завершеністю), а приказки – лише його частини (тобто граматично незавершені). При цьому усі відзначають близькість приказок та прислів'їв одне з одним і хиткість кордонів між ними [3, с. 8].

У сучасній науці про мову чітко розрізняють поняття мови і мовлення. Під мовою розуміють систему знаків обов'язкову для усього суспільства (народу) загалом, що не залежить від окремих індивідів; під мовленням, навпаки, розуміють індивідуальну акцію, яка слугує для передання повідомлення від однієї людини до іншої. У мовленні

проявляються особливості кожного індивіда; мова містить у собі лише те загальне, що об'єднує усе індивідуальне в мовленні і робить їх зрозумілими для інших.

До речей, які існують у мовленні та які належать до усієї мови і тому зрозумілі для всіх, хто нею розмовляє, належать і приказкові кліше.

Практично до приказок і прислів'їв відносять кліше трьох видів граматичної завершеності:

- 1) Окреме сполучення слів типу “Залишив корову стерегти сіно”;
- 2) Самостійні речення типу *الديك الفصيح من البيضة بيضیح* “Півень ще з яйця не вилупився, а вже верещить”;
- 3) Цілі розповіді або сценки, наприклад:

قال ابن الأعرابي: ذكروا أن رجلا قديم من غزاة.
فأتاه جيرانه يسألونه عن الخبر
فجعلت امرأته تقول: قتل من القوم كذا، وهزم كذا، وجرح فلان
فقال ابنها متعجبا: أبي يغزو وأمي تحدث

“Ібн-аль-Арабі розповідав, що один чоловік повернувся з війни. Прийшли сусіди і почали розпитувати його про новини. Його жінка почала говорити: «Вбив із племені того, переміг того, того поранив ...». А її син здивувався і сказав: «батько мій воював, а мати розповідає»”.

Кліше першого і другого типу у мовленні фігурують у вигляді речень: “Імярек залишив корову стерегти сіно”, “Півень ще з яйця не вилупився, а вже кричить”. Лише перше кліше доповнено словами із мовленнєвого контексту, тоді як друге не має змінних членів і клішоване від початку до кінця. Що стосується третього кліше, то воно і в мові, і в мовленні представлене декількома реченнями, тобто утворює надфразову єдність.

Кліше першого типу прийнято називати – приказками. Кліше другого типу – прислів'ями. А кліше третього типу доречніше за все називати баєчками [3, с. 17]. Взаємні відносини цих трьох типів кліше наглядно виявляються у поданій таблиці.

Таблиця 1

Типи кліше

Синтаксична завершеність (повнота) кліше	Вид вислову
1. Незамкнуте речення, що поповнюється із мовленнєвого контексту.	Приказка
2. Замкнуте речення, що складається з одних постійних членів.	Прислів'я
3. Надфразова єдність (сценка)	Баєчка

Ще В. Даль підкреслював інакомовний (алегоричний) зміст названих висловів [6, с. 18]. Але якщо узгодити встановлені типи кліше з типами мотивування, то виявиться, що всі ці типи можуть існувати у двох видах – як з прямими, так і з образним мотивуванням.

Якщо сказати про когось “اشتريتها برخص التراب” “купив задешево”, то тут не буде ніякого натяку на інакомовність. Усе виражено прямо, без якихось на те натяків. А за своєю зовнішньою формою це кліше цілком відповідає приказці першого типу. З цієї ж причини – інший характер мотивування – відрізняється від прислів'я вислів “إن من لا يعرف الوحي أحمق” “Той, хто не розуміє натяків, дурень!” (другий тип). І лише зовні нагадує баєчку сценка такого роду: “Батьку, довго ще нам терпіти таку бідність? – Сорочок днів. – А потім? – А потім звикнемо”.

Очевидно, що всі ці вислови потрібно відрізнити від справжніх приказок, прислів'їв та баєчок.

Кліше другого типу, але з прямим значенням, які В. Даль на відміну від прислів'їв називав “пословичними изречениями”, краще за все називати “народними афоризмами” або просто “афоризмами”. У пареміологічній літературі це поняття трапляється досить часто, хоча і без точного відношення до окремого виду висловів [3, с. 8].

Що стосується сценок із прямим змістом, які за формою подібні до баєчок, то їх вже давно прийнято називати анекдотами.

Місце паремійних одиниць поміж мовних і фольклорних кліше. Серед різного роду мовних кліше, тобто стійких словесних утворень, не абияке місце займають паремії, або народні вислови, які виражаються реченнями (наприклад, приказки, прислів'я, прикмети), а також короткими реченнями, у вигляді сценок та простих діалогів (наприклад, баєчки, “одномоментні” анекдоти, загадки).

Якщо узяти мовні кліше, починаючи від найпростіших і невеликих, що складаються із однофоневної морфеми на кшталт применників о чи у, і закінчуючи найбільшими і найскладнішими на зразок народної казки, і якщо розмістити їх один за одним у порядку зростання обсягу та складності, то ми отримаємо досить довгий та безперервний ряд з поступовими переходами від одних форм до інших. У скороченому вигляді цей ряд виглядатиме так:

Таблиця 2

Типи кліше (залежно від обсягу та складності)

№	Тип кліше
1	Слова (усіх ступенів важкості)
2	Фразеологічні звороти (усіх ступенів важкості)
3	Паремії у формі незамкнених речень (приказка, побажання, прокльони і т. п.)
4	Паремії у формі замкнених речень (прислів'я, прикмети, правові вислови і т. п.)
5	Надфразові паремії, відтворені однією особою (баєчки, одномоментні анекдоти і т. п.)
6	Надфразові паремії, відтворені двома учасниками діалогу (загадки, задачі і т. п.)
7	Байки та анекдоти (усіх ступенів важкості)
8	Кумулятивні казки (усіх ступенів важкості)
9	Інші оповідальні фольклорні форми
10	Складні чарівні казки

Проте, оскільки в клітинках 3–6 представлені самі лише паремії, їм усім можна дати один порядковий номер (3), а різні за складністю типи паремій помітити індексами *a*, *b*, *v*, *i z*. Це не лише додатково спростить схему, але й зробить її точнішою, оскільки правильніше відобразить співвідношення різних типів кліше.

Якщо тепер вказати до якої галузі філологічної науки належить той чи інший тип кліше і яка дисципліна його вивчає, то картина набуде такого вигляду.

Таблиця 3

Співвідношення типів кліше і областей знань

Галузь знань	Лексика (у широкому значенні)		Пареміологія								
	Фразеологія (у широкому значенні)										
	Власне лексика	Власне фразеологія	Фольклор								
Тип кліше	Слова	Фразеологічні звороти	Паремії у формі незамкнучих речень	Паремії у формі замкнучих речень	Надфразові паремії, відтворені однією особою	Надфразові паремії, відтворені двома учасниками діалогу	Байки та анекдоти	Кумулятивні казки	Інші оповідальні фольклорні форми	Складні чарівні казки	
№	1	2	3а	3б	3в	3г	4	5	6	7	
Дисципліна	Вивчає мовознавство										
			Вивчає фольклористика								

Примітка: пунктиром помічені можливі, але не загально визнані межі галузей знань.

Як видно із таблиці 3 паремії займають проміжне місце між одиницями мови та фольклору, точніше: належать і до мови і до фольклору одночасно, і відповідно їх вивчає як лінгвістика, так і фольклористика.

Спільне і відмінне. Майже у кожній передмові до народної збірки приказок і прислів'їв ідеться, що зібранні в ній вислови яскраво відображають побут, звичаї та інші специфічні особливості їхнього народу. І справді, у приказках і прислів'ях, як і в будь-якому іншому жанрі фольклору, відображено все, чим живе і з чим зустрічається той чи інший народ протягом століть. Тут і повний набір етнографічних реалій, починаючи від знарядь праці і закінчуючи вбранням, і всестороння характеристика географічного середовища з його ландшафтами, кліматом, тваринним та рослинним світом; тут і спогади про давноминулі події та видатних історичних постатей, відлуння найдревніших релігійних переконань та детальна картина сучасної організації суспільства [3, с. 27].

Але що помітно: при всій своїй специфічності збірки приказок і прислів'їв різних народів дуже подібні одні до одних. Яка з цих збірок не потрапила б вам до рук, варто лише її відкрити, як ви одразу знайдете відомий вислів. При детальнішому перегляді

таких знахідок стане більше і зрештою вони перейдуть у систему. Якщо переглянути видання азербайджанських, вірменських, арабських, курдських, перських, турецьких або російських чи українських приказок та прислів'їв, то в кожній з них знайдеться приказка про чоботаря, який ходить босий (тобто без чобіт) або у дірявому взутті. Подібні вислови є і в китайських, індійських, японських і в багатьох інших (у тому числі африканських та європейських) збірках. Те саме можна казати і про інші відомі приказки і прислів'я.

Учені-переміологи по-різному пояснюють таку схожість. Одні з них вважають, що подібність приказок і прислів'їв етнічно та мовно споріднених народів [4, с. 37]; інші – запозиченнями, що обумовлені господарськими та культурними контактами [3, с. 18]; треті – подібністю історичного досвіду і “однорідністю” ідеології на однакових ступенях суспільного розвитку [3, с. 11].

І дійсно, у народів, які перебувають у близькій спорідненості, більше приказок, які мають буквальну подібність, ніж у народів із різних мовних сімей; а у сусідніх народів, що пов'язані багатомісячними контактами, більше подібних висловів, ніж у народів, які не мали безпосереднього спілкування. І звичайно ж, у народів, які мають однакову класову диференціацію суспільства, буде більше подібних прислів'їв (хоча б через вислови про багатих та бідних), ніж у будь-якого народу чи відсталого племені, які уявлення не мають про суспільну мораль.

Проте, у неспоріднених народів, які не мають і не мали контактів одне з одним і були на різних ступенях суспільного розвитку, також трапляються однакові за змістом прислів'я. Порівняймо два вислови: 1) “*Лісний клоп свого смороду не відчуває*” і 2) “*Із свого рота запаху не помічає*”. Обидва прислів'я стверджують одне й те саме. Проте перша належить мешканцям Південної Африки – зулусам, а друга – японцям. Настільки ж близькі один до одного афоризм аборигенів Нової Зеландії – маорі “Коли помирає вождь, інший готовий зайняти його місце” та російське прислів'я “Свято место пусто не бывает”. Подібних прикладів можна навести скільки завгодно. Отже, виявляється, що ні спорідненість, ні контакти, ні навіть сама історія народів не є вирішальними причинами подібності. Очевидно, щоб розібратися у цьому питанні, потрібно підійти до справи зовсім по-іншому.

Спробуємо спочатку точно з'ясувати, у чому подібні і чим відрізняються афористичні вислови різних народів. Візьме для прикладу те ж прислів'я про чоботаря без чобіт. Даргинці, які славляться своїми майстрами по зброї, у цьому випадку скажуть: “*У зброяра в піхвах клинка не буває*”; китайці згадають прислів'я “*У будинку столяра немає лавки, біля воріт віщунка біси пісні співають*”; японці у тому ж випадку скажуть: “*Фарбувальник у нефарбованих хакама (шароварах) ходить*”; на мові пушту: “*У будинку гончара не знайдеш цілого посуду*”; бенгальською “*У покрівельника дах дірявий*”.

У кожного цього прислів'я свій набір образів, свої, пов'язані з місцевими особливостями реалії: у даргинця – зброя, у японця – шаровари “хакама” і т. д. Але зміст усіх цих прислів'їв, або, точніше, логічна форма їх змісту, абсолютно співпадає. Усі вони, хоч і по-своєму, стверджують одне й теж: виробник матеріальних благ сам залишається без цих благ або не може користуватися цим благом. Точно в такому ж відношенні є і прислів'я “*На безрыбье и рак рыба*”. В'єтнамською “*Немає риби, шанують і краба*”,

вірменською “*Немає коня – і віслук згодиться*”, перською “*Як нема фруктів, то і буряк за апельсин зійде*”.

Уся відмінність між поданими прислів'ями, вся їх етнічна, географічна та інша специфіка – у їх образній будові, у місцевих реаліях і поняттях, і лише в них. А все загальне – в їх логічному змісті, у характері переданих ними відношень між речами реального життя. (У цьому випадку – це твердження, що за відсутності кращої речі і гірша може її замінити.)

Особливості відношень між речами і становлять головний зміст будь-якого прислів'я та приказки. Наглядно це можна підтвердити таким прикладом: кожному не раз доводилось використовувати той чи інший народний вислів. Якщо, наприклад, йдеться про якусь невелику (на зріст чи за віком), але хорошу і розумну людину, досвідченого і вмілого працівника, що може виплутатися з будь-яких неприємностей, нам на думку, звісно, спаде прислів'я “Сухим із води вийде”. І це досить природно, оскільки кожний згаданий вислів відповідає описаній ситуації, тобто передає теж співвідношення об'єктів, про які говорили. Інакше кажучи ми підбираємо кліше відповідно до ситуації. Але тоді виходить, що приказки і прислів'я (як і інші вислови цього жанру) – ні що інше, як знаки визначених ситуацій або визначених відношень між речами.

А оскільки вони знаки, то не таке вже і важливе їх “оздоблення”, їх зовнішня образність, як те, що вони означають, який зміст життєвої (або ймовірної) ситуації вони передають. Це добре помітно на прикладі знаків дорожнього руху. Водієві автомобіля байдуже, повернувся до нього регулювальник грудьми або спиною, або – за відсутності останнього – на світлофорі горить червоне світло: оскільки і перше, і друге, і третє означають одне і те саме (а саме – “проїзд заборонено”).

Ось чому у народів, що не знають заліза, може існувати прислів'я “*Куй залізо, поки гаряче*”, хоча вони скажуть її якось по-іншому, типу: “*Липи із глини, поки вона сира*” або “*Готуй гарбуз, поки вогонь не згас*” – адже усі ці тексти означають одне і теж: потрібно робити діло, поки не пізно.

З цієї ж причини усі народні збірки приказок і прислів'їв так схожі одна на одну, не зважаючи на прагнення укладачів відібрати найбільш специфічні вислови того чи іншого народу. У фольклорному фонді будь-якої мови можна знайти відповідне прислів'я і приказки іншої мови. Але саме відповідне, а не точно таке прислів'я. У них буде той самий зміст, теж співвідношення об'єктів, але самі ці об'єкти (реалії) будуть різними.

Оскільки прислів'я (а також афоризми, приповідки і приказки) – знаки якихось життєвих або імовірних ситуацій, то самі ці ситуації стосуються усіх висловів, що їх позначають, як *інваріанти* – до своїх *варіантів*. Інакше кажучи, усі прислів'я з одним змістом (виражають одну ситуацію) є варіантами, а сама ця ситуація – їх інваріантом. Але коли так, то для того, щоб класифікувати прислів'я за змістом, потрібно розробити класифікацію самих *ситуацій*.

Перш за все потрібно розподілити матеріал за логіко-семантичними групами, наприклад, вислови в яких йдеться про ставлення виробників до благ, які вони виробляють (чоботар без чобіт і т. д.), або співвідношення величини предмета та його значущості (“*Червінець, хоч маленький, а важненький*”), або співвідношення причини і наслідку

(“Нема диму без вогню”) і т. д. Загалом таких груп нараховують трохи більше ста. До того ж багато груп досить подібні одні з одними за типом відношень між згадуваними у прислів'ях об'єктами. У логіко-тематичній групі з умовною назвою “Причина і Наслідок” відношення об'єктів становить просту імплікацію (у логіці умовна залежність, що виражається логічною зв'язкою “якщо ..., то...”). Тобто, якщо є причина, то є (буде) і наслідок, а якщо немає причини, то немає (не буде) і наслідку. Але в логіко-тематичній групі під назвою “Краса та Кохання” подібні відношення об'єктів: “Кого кохаєш, той і гарний, а кого не кохаєш, той не гарний” тобто “Якщо є кохання, є і краса, а якщо немає кохання, немає і краси”

Водночас у логіко-тематичній групі під умовною назвою “Породжувальне і Породжуване” (у ній зібрані вислови типу “Які батьки, такі і діти”) і логіко-тематична група під назвою “Дія і реакція” (“Що в лісі викрикнуєш, те у відповідь і почувєш”) представляють інші, більш складні, відношення об'єктів, але теж подібні між собою: “Яке породжувальне, таке і породжуване” і “Яка дія, така і реакція”.

Внутрішня подібність логіко-тематичних груп дала б підстави об'єднати їх у ширші класи, що охоплюють усі вислови, побудовані за одною логічною схемою.

Усього можна виділити чотири таких класи. До першого із них об'єднують усі тексти з інваріантною структурною формулою “Якщо річ має якусь властивість, то вона має і іншу властивість” (найвищий логіко-семантичний інваріант I); другого – з інваріантною формулою “Якщо є одна річ, то є і інша” (найвищий логіко-семантичний інваріант II); третього – з інваріантною формулою “Якщо одна річ пов'язана з іншою річчю і при цьому має якусь властивість, то і друга річ має таку ж властивість” (найвищий логіко-семантичний інваріант III); і четвертого – з інваріантною формулою “Якщо одна річ має якусь (позитивну) властивість, а друга її не має, то перевагу віддають першій” (найвищий логіко-семантичний інваріант IV).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Адрианова-Перетц В. П. Народное поэтическое творчество времени крестьянских и городских восстаний XVII в. / В. П. Адрианова-Перетц. – РНПТ, 1953. – Т. I.
2. Адрианова-Перетц В. П. Пословицы и поговорки / В. П. Адрианова-Перетц // Избранные пословицы и поговорки русского народа / Сост. Н. Колпакова, М. Мельц и др. – М., 1957.
3. Аникин В. П. Мудрость народов / В. П. Аникин // Пословицы и поговорки народов Востока / Отв. ред. И. С. Брагинский – М., 1961.
4. Арабские народные пословицы и поговорки / пер. с араб. Г. Ш. Шарбатов. – М., 1961.
5. Пермякова Г. Л. Основы структурной паремиологии / Г. Л. Пермякова. – М., 1988.
6. Даль В. И. Напутное / В. И. Даль // Пословицы русского народа / В. И. Даль. – М., 1957.
7. Путилов Б. Н. Методология сравнительно-исторического изучения фольклора / Б. Н. Путилов. – Л., 1976.
8. Шахнович М. Краткая история собирания и изучения пословиц и поговорок / М. Шахнович // Советский фольклор. – 1936. – № 4–5.

Стаття: надійшла до редакції 15.10.2010
прийнята до друку 15.11.2010

PAREMIAS AS THE EXAMPLES OF ARABIC PROVERBS AND SAYINGS

Yaroslav Hrytsenko

*Kyiv Taras Shevchenko National University,
Institute of Philology, Department of Middle East,
14, Taras Shevchenko Av., Kyiv, Ukraine, 01601,
e-mail: philolog@univ.kiev.ua*

This article consists of describes a nature of arabic proverbial sayings, common and diverse sides of the proverbs and sayings that belong to the different nations.

Key words: paremias, proverbs, sayings.

ПАРЕМИИ НА ПРИМЕРЕ АРАБСКИХ ПОСЛОВИЦ И ПОГОВОРОК

Ярослав Гриценко

*Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
Институт филологии, кафедра Ближнего Востока,
бульв. Тараса Шевченко, 14, Киев, Украина, 01601,
e-mail: philolog@univ.kiev.ua*

Рассмотрена природа паремий на примере арабских пословиц и поговорок, общие и отличительные черты в пословицах разных народов.

Ключевые слова: паремии, пословицы, поговорки.